

8. Седов К.Ф. Онтопсихолінгвістика: становлення комунікативної компетенції людини / Константин Фёдорович Седов. – М. : Лабиринт, 2008. – 320 с.
9. Ушакова Т.Н. Природные основания речезыковой способности (анализ раннего речевого развития) // Языковое сознание: формирование и функционирование / Т.Н. Ушакова. – М. : Ияз РАН, 1998, С.7-22.

УДК 81000146'1:82 – 1 (410.1)

ВТІЛЕННЯ ПРИНЦИПУ КАУЗАЦІЇ СТРУКТУРНО-СЕМІОТИЧНОЇ МОДЕЛІ МЕТАМОРФОЗИ В АНГЛОМОВНОМУ БРИТАНСЬКОМУ ПОЕТИЧНОМУ ТЕКСТІ

Оксана Москвичова
(Херсон, Україна)

У статті проаналізовано втілення принципу каузації в структурно-семіотичній моделі метаморфози.

Ключові слова: метаморфоза, каузатор, принцип каузації.

В статтє показана реалізація принципу каузації структурно-семіотическої моделі метаморфози.

Ключевые слова: метаморфоза, каузатор, принцип каузации.

The article focuses on the analysis of the realization of a causer in the structural-semiotic pattern of metamorphosis.

Key words: metamorphosis, a causer, the causation.

Постановка проблеми. Поняття “метаморфоза” набуває різноманітних трактувань у лінгвістичних парадигмах, залежно від певного напрямку її дослідження, а саме: стилістичного (С.Т.Черкасова, М.І.Черемісіна, Н.Д.Арутюнова); культурно-семантичного (О.М.Афанас'єв, О.О.Потебня); психологічного (З.Фройд, К.-Г.Юнг); культурно-семіотичного (І.Нечуй-Левицький); структурно-семіотичного (Н.В.Слухай, Л.Ю.Дикарева). Так, *метаморфоза* розуміється як троп, першоджерело для виникнення інших тропів (метафори, порівняння); літературне явище; переміна; заміна однієї зовнішньої форми на іншу; видозмінення [1, с. 125]; перетворення, перевтілення, стрибкоподібна чи еволюційна трансмутація (наприклад, смерть або життя); переселення душ, перевтілення, воскресіння, відродження, трансформація [7, с.93].

Актуальність дослідження. *Метаморфоза* є найдавнішим тропом, що виступає як першоджерело для інших тропів і тому в сучасній лінгвістиці актуальним є питання щодо правильного визначення поняття “метаморфоза” та встановлення різниці між ним та тропами. Так, П.Богацький розуміє метаморфозу як “переміну; заміну однієї зовнішньої форми на іншу; видозмінення” [3, с. 125]. За визначенням Н.В. Слухай *метаморфоза* (грец. *metamorphosis*) – перетворення, перевтілення, стрибкоподібна чи еволюційна трансмутація, які, в свою чергу, сприймаються як смерть або життя [7, с. 93]. Представник психологічного напрямку вивчення поняття “метаморфоза” К.-

Г.Юнг розглядає її серед п'яти форм відродження, а саме: *метампсихоз*, або переселення душ (переселення відбувається в перше-лібше тіло, чи є результатом сходження душі ієрархічно драбиною живих істот, згідно з моральністю особистості); перевтілення (за умови збереження безперервної особистості, яка відроджується у людському тілі); воскресіння (відтворення людського життя смерті у трансформованому вигляді); відродження (повне оновлення людини і перехід на новий, вищий щабель екзистенції); участь у процесі трансформації (переносне відродження, власне метаморфоза) [7, с. 93].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно з останніми дослідженнями метаморфози у межах структурно-семіотичного аспекту, цей троп представляє собою *двобічну фігуру перетворення*, структура якого зумовлена наявністю певного *суб'єкта* (лівого боку фігури перетворення) та *об'єкта* (правого боку фігури перетворення, на який трансформується сам суб'єкт) [4, с. 4]. Так, структурно-семіотична модель метаморфози схематично може бути представлена наступним чином:

Суб'єкт \longrightarrow об'єкт

Ми розуміємо *метаморфозу* як троп, який передбачає перетворення когось / щось на інше під впливом дії імпліцитної чи експліцитної *причини* з можливістю повернення у вихідний стан за наступною схемою: *X (a Subject) turns into / transforms into Y (an Object) under the influence of C (a Causer) (ХТОСЬ (СУБ'ЄКТ) перетворюється / трансформується на ЩОСЬ (ОБ'ЄКТ) під впливом дії певної ПРИЧИНИ (КАУЗАТОРА))*. Схема розробленої нами моделі метаморфози ґрунтується на структурно-семіотичній моделі, проте, ми доповнюємо її наявністю імпліцитної / експліцитної причини (каузатора):

імпліцитна / експліцитна причина (каузатор)
суб'єкт \longrightarrow об'єкт

Підґрунтя запропонованої моделі метаморфози складає *принцип інверсії*, який у символізмі розуміється як взаємодія протилежностей, коли певна сутність поступається своїй протилежності: смерть поступається життю, ніч – дню, любов – ненависті [4, с.11 – 12; 6, с.162 – 168]. Інверсія співвідноситься з концепцією взаємного перетворення дійсності, її взаємообертанням, протилежністю усіх її сторін та проявів, земних норм та законів (замість дня – ніч, замість сонця – місяць).

Мета статті – встановити, як реалізується принцип каузації в представленій нами схемі метаморфози на прикладі англomовного британського поетичного тексту.

Виклад основного матеріалу. Витоки походження поняття “*каузатор*” унаочнені представниками сучасної філософсько-теологічної парадигми, які трактують *слово* як інформацію, що здатна формувати, видозмінювати, руйнувати матерію (створювати / творити / збагачувати / руйнувати її) [9, с. 193; 237]. Підґрунтям даної гіпотези є модель створення Всесвіту, землі і людини у християнській теологічно-філософській культурі, яка підтверджується наступним висловом: “Спочатку було Слово, і Слово було у Бога, і Словом був Бог” [2, с. 5; 10, с. 6]. Тобто, *слово* як первинний *каузатор* при виникненні Всесвіту взагалі, і людства зокрема, підтверджує архаїчну властивість християнській культурі моделі перетворення, що базується на *принципі каузації*,

створенні Всесвіту / землі за допомогою певної *причини* – слова, джерелом якого є Бог, вторинний *каузатор*, які є невід’ємно пов’язаними один з одним (Бог – джерело слова).

У лінгвістиці *слово* є засобом для створення ідеї, оформлення думок, які випливають з глибин людської свідомості [1, с. 34]. Виплекана в слові думка відноситься безпосередньо до понять, джерел знання, перетворюючи слово на побічний і довільний знак, що є засобом вираження як чуттєвого образу, так і певного поняття [1, с. 34-35]. За своїм змістом думка є образом чи поняттям, входячи у свідомість уявленням або словом, підтверджуючи, відповідно, неможливість існування думки без слова [1, с. 34-36].

Принцип *каузації*, завдяки якому реалізується роль *каузатора* у тексті (зокрема поетичному), реалізується завдяки наявності лексичних одиниць, семантика яких відображає певне перетворення, перевтілення, відродження, перехід на новий / вищий щабель екзистенції (смерть, народження, воскресіння, весілля, будь-яка фізіологічна / психологічна зміна особистості, тощо). Так, в контекст художнього / поетичного тексту метаморфоза вводиться за допомогою наступних предикатів: to become, to turn, to transform, to throw, to appear, to be done, to be changed, to acquire appearance, to be incarnated / to be embodied, to be considered, to seem, to return to life / to revive, to be resurrected, to rise / to tower, to blossom, to flow / to run, to merge, to melt, to fall to pieces / to come apart, to blaze up (переклад наш) (ставати, обертати, перетворювати, перекидати, перевертати, з’явитися, зробитися, змінитися, набувати вигляду, втілюватися, виникати, вважатися, здаватися, маритися, оживати, воскресати, возноситися, зацвітати, текти, зливатися, танути, розпадатися, спалахувати [7, с. 95]). Запропонований ряд предикатів можна доповнити дієсловом “to die” (“вмирати”), оскільки, згідно з міфологічним розумінням поняття “метаморфоза”, смерть була причиною та основою до подальшого перетворення певного суб’єкта (тіла мертвого бога / людини) на об’єкти (Всесвіт / землю / природу).

Принцип *каузації* – реалізується через лексичне втілення причини в певній ситуації-каузації за умови наявності експліцитних чи імпліцитних предикатів-каузаторів, наприклад, “примусити”, “зламати” (“to cause”, “to break”) [12, с. 2]. Якщо в будь-який з цих ситуацій *каузатор* є імпліцитним, про його існування обов’язково має свідчити імпліцитність чи експліцитність іншого *каузатора*, без якого не існує ситуації-каузації [11, с. 177], оскільки *каузатор* здатен змінити учасників зазначеної ситуації в результаті їх взаємодії [11, с. 177-185].

У сучасній лінгвістиці існує дві моделі реалізації принципу “*каузації*” в художньому / поетичному тексті, залежно від виділення одного з елементів структурно-семіотичної схеми метаморфози. Так, *каузальна модель* залучає в певну мікроподію як агенса (суб’єкт), так і пацієнса (об’єкт), а іноді і сам інструмент перетворення (*каузатор*) [5, с. 21; 8, с.131]. *Пропозитивна модель* розглядає ситуацію-каузацію як цілісну подію, центром якої є предикат - *каузатор*, оточений суб’єктами (агенсом, пацієнсом) в межах зони *каузації* [5, с. 21-22], перетворюючи вказану лінгвістичну ситуацію на таку, важливими елементами якої є всі структурні компоненти, при центральній ролі саме дієслова. *Каузальна модель* розкриває причину перетворення, але розриває зв’язок між суб’єктом та об’єктом, наголошуючи на основній ролі саме лівого боку фігури перетворення та *каузатора-причини*. *Пропозитивна модель*

наголошує лише на основній ролі предиката перетворення [5, с. 21-22].

Втілення принципу *каузації* у британському поетичному тексті можна проілюструвати на прикладі поетичного тексту поета Ділана Томаса “Річниця весілля” (“On a Wedding Anniversary”):

The sky is torn across / This ragged anniversary of two / Who moved for three years in tune / Down the long walks of their vows. / Now their love lies a loss / And Love and his patients roar on a chain; / From every tune or crater / Carrying cloud, Death strikes their house. / Too late in the wrong rain / They come together whom their love parted: / The windows pour into their heart / And the doors burn in their brain (Dylan Thomas [13, с. 392]).

У даному поетичному тексті представлено метаморфозу щасливого подружнього життя на сумне, після того, як пара прожила разом три роки і, саме під час роковин весілля, поет описує крихти колись гармонійного подружнього життя цих людей. Так, суб’єктом цієї метаморфози є імпліцитна щаслива подружня пара, оскільки у тексті немає прямих свідчень про неї, а є лише констатація того, що подружжя прожило разом три роки у гармонії та злагоді, згідно з клятвами, даним один одному колись. Підтвердженням є наступні рядки поетичного тексту: “Who moved for three years in tune / Down the long walks of their vows”. За контекстом, ми розуміємо жальність життя разом цієї пари, бо перші рядки тексту містять інформацію про “зруйноване вщент буття пари під час роковин весілля” (“The sky is torn across / This ragged anniversary of two”).

Об’єктом цієї метаморфози є імпліцитна, тобто не представлена на лексичному рівні, не щаслива у подружньому житті пара, і, лише за контекстом, можна зрозуміти цей факт. Поет вважає, що любов у цих людей була втрачена, наразі немає жодних почуттів одна до одного, лише смерть стукає у їхні двері, підтверджує крах почуттів, а не фізичну смерть даних людей. Проте, хоча вони живі, сум та нещастя призвели до внутрішньої смерті цих особистостей, не здатних більше відчувати. Поет вважає, що у скрутню мить люди поєднали свої долі, саме це призвело до того, що їх душі повні сліз, а розум обуренням. Підтвердженням є наступні рядки: “Now their love lies a loss / And Love and his patients roar on a chain; / From every tune or crater / Carrying cloud, Death strikes their house. / Too late in the wrong rain / They come together whom their love parted: / The windows pour into their heart / And the doors burn in their brain”.

Принцип *каузації* втілюється у запропонованому поетичному тексті завдяки наявності *каузатора каузальної моделі* “смерті” (“Death”), експліцитному, тобто представленому у контексті поетичного тексту; а також завдяки пропозитивним дієсловом “втрачати” і “стукати” (“to loose / to lie a loss”, “to strike”), котрі також є експліцитними. *Метаморфоза* керується принципом інверсії, тобто перетворенням певної сутності на її протилежність. У даному випадку йдеться про перетворення щасливої пари на нещасливу (морально живу на мертву), а також любові на смерть почуттів. Так, можна стверджувати про наявність двох метаморфоз у запропонованому поетичному тексті. Схематично структурно-семіотична модель цих метаморфоз може бути представлена наступним чином:

Death / to loose / to lie a loss / to strike

a happy couple $\xrightarrow{\hspace{10em}}$ an unhappy couple
(alive people) (dead people)

Love $\xrightarrow{\hspace{10em}}$ Death

Висновки. Отже, проаналізувавши поетичний текст поета епохи модернізму Д.Томаса, ми виявили наочне втілення наявності в рамках єдиного контексту каузальної і пропозитивної моделей каузативу при трансформації самого каузатора на об'єкт метаморфози. Так, імпліцитний або експліцитний каузатор (причина перетворення) є обов'язковою умовою для повної реалізації структурно-семіотичної моделі метаморфози у контексті поетичного тексту. Ми встановили, що імпліцитність є властивістю не лише каузатора, а й суб'єкта чи об'єкта структурно-семіотичної структури метаморфози, ілюструючи взаємоперетворення конкретних понять на конкретні, абстрактних – на абстрактні або абстрактних на конкретні і навпаки.

Перспективи подальших розвідок. Запропонована методика аналізу поетичного тексту з метою встановлення особливостей реалізації принципу каузативу структурно-семіотичної моделі метаморфози є продуктивною при аналогічному дослідженні художніх або поетичних текстів для виявлення прикладів метаморфоз, а також при викладанні курсів стилістики англійської мови та інтерпретації тексту для студентів філологічних спеціальностей, при написанні ними курсових робіт, статей та дипломів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття / [під ред. М.Зубрицької]. – Львів: Літопис, 2002. – 830 с.
2. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета / [изд-во Московской Патриархии]. – М.: Изд. Моск. Патриархии, 1989. – С. 5.
3. Богацький П. Мала літературна енциклопедія / П.Богацький. – Sydney: Australia, 2002. – С. 125.
4. Дикарева Л.Ю. Міфопоетика метаморфози і способи її об'єктивації у художньому мовленні: лінгвосеміотичний аспект (на матеріалі прози М.В. Гоголя та М.О. Булгакова): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 "Російська мова" / Л.Ю.Дикарева. – К.: КНУ, 2003. – 20 с.
5. Ким И.Е. Контролируемость действия: сущность и структура / И.Е.Ким. – Новосибирск: Изд-во НГПУ, 1999. – 31 с.
6. Неклюдов С.Ю. О кривом оборотне (к исследованию мифологической семантики фольклорного мотива) / С.Ю.Неклюдов // Проблемы славянской этнографии. – Л.: Наука, 1979. – С. 162 – 168.
7. Слухай Н.В. Етноконцепти та міфологія східних слов'ян в аспекті лінгвокультурології / Н.В. Слухай. – К.: КНУ, 2005. – 167 с.
8. Степанов Ю.С. Константы: словарь русской культуры / Ю.С.Степанов. – М.: Академический Проект, 2001. – С. 422.
9. Турчинов А.В. Иллюзия страха / А.В.Турчинов. – К.: Криница, 2004. – 231 с.
10. Турчинов А.В. Тайная вечеря / А.В.Турчинов. – К.: Криница, 2007. – 237 с.
11. Lakoff G. Philosophy in the Flesh / G.Lakoff, M.Johnson. – New York: A Member of the Perseus Books Group, 1999. – P. 170 – 235.
12. Shmied J. Causation, Cognition and Corpora – an integrationist view [Електронний ресурс] / J.Shmied., Ch.Naase // Режим доступу: <http://www.fccl.ksu.ru>. – 13 p.
13. Thomas Dylan Selected poetry [Електронний ресурс] / Dylan Thomas // Режим доступу: <http://www.internal.org/Dylan Thomas>. – P. 392.